

پژوهش‌های انسان‌شناسی ایران
دوره ۱۲، شماره پیاپی ۲۳
بهار و تابستان ۱۴۰۱، صص ۱۱۹-۱۵۲

طراحی نظام ابعاد و انواع عشق با رویکرد فراترکیب

محمد گنجی^۱
زینب امیدی^۲
مینا هلالی ستوده^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۳۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۱۹

چکیده

عشق یکی از موضوعات مهمی است که در سال‌های اخیر به‌ویژه در ایران مدنظر صاحب‌نظران علوم اجتماعی قرار گرفته است. تحولات مناسبات اجتماعی تا سطح روابط عاطفی نیز نفوذ یافته و گونه‌ جدیدی از انتظارات را رقم زده است؛ تا جایی که می‌توان ادعا کرد وجود عشق در مناسبات میان‌فردی دغدغه بیشتر افراد است. پیامد این تحول پژوهشگران حوزه‌های مختلف را به بررسی موضوع عشق در جامعه از چشم‌اندازهای مختلف سوق داده و حجم انبوهی از تحقیقات پیرامون این موضوع شکل گرفته است. پژوهش حاضر با هدف شناسایی ابعاد و گونه‌های عشق به روش فراترکیب، با واکاوی در یافته‌های پژوهش‌های پیشین به این سؤال پاسخ داده است که چه ابعاد، گونه و مسیرهای تحولی از عشق را می‌توان در میان پژوهش‌های انجام‌شده شناخت. از این منظر این پژوهش از نظر هدف نظری است و محقق پس از بازبینی مقالات مرتبط آن‌ها را با یکدیگر ترکیب کرده است؛ بنابراین پس از بررسی‌های اولیه و نظر متخصصان این حوزه، از سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۴۰۰، تعداد ۲۱ مقاله از میان ۱۱۴ مقاله رصده شده در پایگاه‌های اطلاعاتی به‌عنوان جامعه آماری انتخاب و بررسی و ارزیابی دقیق شدند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد تاکنون در ۴ مضمون اصلی و ۳۳ مضمون سطح دوم پیرامون ابعاد و انواع عشق در جامعه ایران، تحقیق صورت گرفته که پس از طی مراحل متعدد مدل مفهومی مرتبط با این موضوع ارائه شده است. فهم نتایج این مطالعه که ماحصل تحقیقات پیشین است، می‌تواند راهنمای جامعی برای محققان در این حوزه باشد.

واژه‌های کلیدی: ابعاد عشق، انواع عشق، تحولات مفهومی عشق، رویکرد فراترکیب، عشق.

۱. عضو هیئت‌علمی گروه علوم اجتماعی دانشگاه کاشان، کاشان، ایران (نویسنده مسئول)،

m.ganji@kashanu.ac.ir

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد علوم اجتماعی، دانشگاه کاشان، دانشکده علوم انسانی، کاشان، ایران.

zeinabomidi13781378@gmail.com

۳. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران، sotoodeh.mina@gmail.com

مقدمه

اگرچه عشق موضوعی بدیهی به نظر می‌رسد و پرسش از چیستی، چگونگی و تنوع اشکال آن در نگاه نخست بیشتر صبغه‌ای فلسفی تا انسان‌شناختی و اجتماعی دارد، تنوع در مصادیق آن لزوم تأمل بیشتر براساس علوم انسان‌شناختی و جامعه‌شناسی را ایجاب می‌کند. موسیقی، فیلم، نقاشی و ادبیات همواره یکی از مضامین جذاب خود را از مفهوم عشق برگرفته‌اند؛ مفهومی چنان متنوع که هنوز در هنر و ادبیات می‌تواند مضامین تازه‌ای بیافریند. در باورهای عامیانه نیز می‌توان صفات متفاوت و گاه متناقضی از عشق را دریافت؛ از جمله اینکه عشق کور است، از عشق باید حذر کرد یا اینکه زندگی بدون عشق بی‌ارزش است و پیوند دو انسان تنها باید براساس عشق باشد؛ البته با بررسی جوامع مختلف برداشتهای بیشتری نیز به دست می‌آید.

درک از عشق در دوره‌های مختلف زمانی و جوامع انسانی متأثر از تغییرات فرهنگی عمده‌ای است که الگوهای غالبی از روابط عاشقانه یا به‌طور کلی مفهوم عشق را در اختیار انسان‌ها قرار می‌دهد. این الگوهای ایجادشده در ذهن تاحدودی به‌شکل ایستایی حک می‌شوند. انسان نیز بر این گمان است که این نقش حک‌شده واقعیت دارد (صفائی، ۱۳۸۸: ۱۳). براین‌اساس جامعه‌شناسان و با تأکید، بیشتر انسان‌شناسان درصدد فهم الگوهای روابط عاشقانه در جوامع انسانی هستند؛ برای مثال گیدنز با تمایز میان رابطه ناب و رابطه اعتیادآور مدلی ایده‌آل از عشق آرمانی ارائه کرده است (گیدنز، ۱۹۹۲: ۹۴).

شکل‌گیری روابط عاشقانه در خانواده هسته‌ای مدلی متداول از عشق‌ورزی است که با رویکردی کارکردگرایانه می‌توان بر اهمیت آن صحنه گذاشت. در جوامعی مانند ایران که نظام خانواده، علاوه بر ارزش‌های اجتماعی کلی و مشابه با سایر اجتماعات، از ارزش سنتی و مذهبی خاصی برخوردار است، شکل‌گیری و دوام آن می‌تواند اهمیتی دوچندان داشته باشد. همچنین بی‌میلی به تشکیل خانواده و ناپایداری نهاد خانواده ممکن است مشکلات فردی و اجتماعی جدی‌تری را حاصل کند. مشکلات خانواده ایرانی درحالی‌شدت می‌گیرد که روابط جاری در جامعه معاصر -چه منجر به ازدواج شود و چه در مراحل قبل از ازدواج باقی بماند- در بیشتر موارد با توصیفات اغراق‌آمیز از حضور عشقی شورانگیز و رمانتیک، دست‌کم در زمان شروع همراه است؛ بنابراین مشکل ناپایداری یا اختلالات موجود در روابط میان زوجین امروزی برخلاف چند دهه قبل، ناشی از سرکوب یا کمبود احساسات عاشقانه، به‌ویژه در مرحله انتخاب شریک زندگی نیست، بلکه به‌نظر می‌رسد باید این مشکل را در ادراک زوجین از پدیده عشق جست‌وجو کرد؛ فهمی از عشق که به‌جای تضمین دوام و پایداری احساس تعلق خاطر، به ایجاد توقعات مخرب و شکست در ارتباطات منجر می‌شود؛ از این‌رو به‌نظر می‌رسد با سبک‌های عشق‌ورزی روبه‌رو هستیم؛ به این معنا که چگونگی تعریف عشق یا عشق‌ورزی برای هر فرد

متفاوت است و این سبک‌ها متأثر از بستر روابط فردی، اجتماعی و فرهنگی هستند (صادقی، ۱۳۹۱: ۷۲-۷۴).

براساس بسیاری از مطالعات، اهمیت فزاینده عشق‌ورزی در جامعه معاصر بیشتر از آنکه بر پذیرفتن الگوی غربی عشق‌ورزی دلالت داشته باشد، پاسخی به رشد فردگرایی، برابرطلبی و خودمختاری حاکم در دنیای پست‌مدرن است. چنان‌که رالف رینتون^۱ بنیان‌گذار انسان‌شناسی آمریکایی، در تحلیلی بر این موضوع تأکید می‌کند و می‌نویسد در فیلم‌های هالیوود می‌توان انتظار وقوع رابطه عاشقانه به شکلی مشخصی را داشت؛ چیزی که برای همه قابل فهم و انتظار است، اما در اشکال متفاوت خود را نشان می‌دهد و در نهایت تمایلات افراد را برآورده می‌کند (لیندهولم، ۲۰۰۶: ۶)؛ بنابراین درباره عشق به‌منزله پدیده‌ای اجتماعی باید تأمل شود؛ براین‌اساس پژوهش حاضر به این سؤال پاسخ داده است که شناخت مفهوم و ابعاد عشق نیازمند چه بستری است و چه عواملی زمینه‌ساز تحقق آن است. برای پاسخ به این سؤالات، این پژوهش به‌صورت جامع با استفاده از نتایج پژوهش‌های متفاوت و به روش فراترکیب به بررسی مؤلفه‌های عشق پرداخته است. حجم قابل‌توجهی از پژوهش‌ها در این حوزه امکان استفاده از داده‌های این پژوهش‌ها را به‌منظور به‌کارگیری روش فراترکیب فراهم می‌کنند؛ بنابراین می‌توان یافته‌ها را از مقالات و پژوهش‌های مختلف بررسی و استخراج کرد و به تحلیل یافته‌های مطالعات پرداخت. به عبارت دیگر تفسیرهای داده‌های اصلی مطالعه‌های منتخب تحلیل می‌شوند.

مبانی نظری

عشق از جمله پدیده‌هایی است که با تمایلات روحی و روانی انسان بسیار آمیخته است و انسان‌ها بالاترین سطح از احساس علاقه‌مندی را در روابط عاشقانه جای داده‌اند. در جامعه‌شناسی، عشق نیز مانند سایر پدیده‌های اجتماعی به‌صورت علمی شناسایی و کنکاش می‌شود و نگاه رؤیاگونه بشری از آن زدوده می‌شود. درواقع عشق در جامعه‌شناسی ارتباطی اجتماعی است که در همان حال که چهره دیگری شور و هیجان برمی‌انگیزد، عقل به همگونی شخصیت‌ها مهر تأیید می‌زند و ضرورت التزام فراهم‌سازی شرایط مطلوب برای رشد طرفین در آن ارتباط احساسی جریان می‌یابد (بلوکی، ۱۳۹۰: ۱۹).

نظریه‌های روان‌شناختی

اریک فروم^۲ عشق را پاسخی به مسئله وجود انسان می‌داند و معتقد است به‌کمک عشق، برآوردن عمیق‌ترین نیاز بشر، یعنی نیاز به غلبه بر جدایی میسر خواهد شد (فروم، ۱۳۸۶: ۱۷ و

1. Ralhp Lintoon
2. Erick From

۱۹). رابطه جنسی و عشق از نظر فروید^۱ یکی از بنیادهای تمدن است؛ چراکه انسان اولیه به کمک این مقوله دانست تجربه عشق جنسی، یکی از ارضاکننده‌ترین تجربه‌هاست که می‌توان به مدد آن سعادت‌مند شد. انسان اولیه دانست باید رسیدن به سعادت در زندگی را در قلمروی رابطه جنسی بجوید و عشق تناسلی را در مرکز زندگانی‌اش قرار دهد. زندگی مشترک انسان‌ها پایه‌ای دوگانه داشته است؛ یکی اجبار به کارکردن که از بیرون تحمیل می‌شد و دیگری نیروی عشق که سبب می‌شد مرد نخواهد از ابژه جنسی‌اش محروم شود (احمدی، ۱۳۹۲: ۱۱).

سه مؤلفه‌ای که رابرت استرنبرگ^۲ برای عشق در نظر گرفته، عبارت است از: صمیمیت^۳ (رابطه نزدیک)، میل^۴ جنسی و تعهد^۵. استرنبرگ از واژه «عشق کامل» برای توصیف عشقی استفاده کرده است که از ترکیب هر سه مؤلفه فوق به وجود آمده باشد. به عقیده او این نوع عشق، قوی‌ترین و بادوام‌ترین نوع عشق محسوب می‌شود، اما بسیار نادر است (بلوکی، ۱۳۹۰: ۲۱). انواع سبک‌های عشق‌ورزی در نظریه لی^۶ این موارد را دربرمی‌گیرد:

۱. سبک‌های عشق اصلی شامل عشق شهوانی (اروس): این نوع عشق توأم با میل فیزیکی شدید به معشوق است و براساس زیبایی، جذابیت و تناسب فیزیکی طرف مقابل شکل می‌گیرد و همان عشق در نگاه اول است.

۲. عشق دوستانه (استورگ): نوعی از عشق که طی آن صمیمیتی آرامش‌بخش به آهستگی در طرفین ایجاد می‌شود و گسترش می‌یابد. در این شیوه، به تدریج طرفین زوایای وجودی خود را بیشتر برای یکدیگر فاش می‌کنند و عواطف و احساسات مثبت در آن‌ها تشدید می‌شود. همچنین استرس کاهش و محبت و تعهد افزایش می‌یابد.

۳. عشق برای سرگرمی و تفریح (لودوس): در این شیوه عشق یک تفریح تلقی می‌شود و هیچ تعهدی در آن نیست. وضعیتی که نوعی بازی تلقی می‌شود، جدی نیست و معمولاً کوتاه‌مدت است. همچنین به زودی تمام می‌شود، جذابیت بدنی و عاطفی در آن شدید است و مانند عشق افرادی است که به سادگی از یک رابطه به سراغ رابطه دیگر می‌روند. این رابطه در میان مردان بیشتر است و هنگامی که افراد احساس کنند واقعاً عاشق شده‌اند، کاهش می‌یابد.

۴. سبک‌های عشق‌ورزی ثانویه شامل عشق وسواس‌گونه (مانیا): ترکیبی از عشق اروس و لودوس است، حالت شدید هیجانی همراه با حسادت و عشق و با وسواس ذهنی که سبب

---

1. Freud
2. Rabert strenberg
3. Intimacy
4. Passion
5. Commitment
6. Lee

می‌شود شخص عصبی شود و همواره از طردشدن بترسد. عاشق مانیایی همواره میان دو حالت سرخوشی و تنفر سرگردان است، طرفین این رابطه در بیشتر موارد عزت‌نفس پایین دارند و اهمیت زیادی به روابطشان می‌دهند. همچنین احساس می‌کنند به معشوقشان احتیاج دارند. این عشق معمولاً در نوجوانی و اوایل بزرگسالی رخ می‌دهد.

۵. عشق حسابگرانه (پراگما): ترکیبی از عشق استورگ ولودوس است و در آن هریک از طرفین رابطه، براساس نیازهای خود و میزان کسب فایده از رابطه با طرف مقابل به ایجاد ارتباط و انتخاب دیگری اقدام می‌کند. در این سبک عشق‌ورزی، محاسبه سود و زیان ناشی از رابطه بیشتر از شور و هیجان و صمیمیت مدنظر طرفین است. عاشق پراگماتیک نگاهی عملی به عشق دارد و به دنبال معشوق سازگار است.

۶. عشق فداکارانه (آگاهانه): ترکیبی از عشق اروس و استورگ است. عشق غیرشرطی و بدون چشم‌داشت همراه با مراقبت از معشوق که با انعطاف‌پذیری و بخشندگی بیش‌ازحد توأم است. همچنین هیچ انتظاری برای عمل متقابل وجود ندارد و شامل ایثار و فداکردن است (باقریان، ۱۳۹۲: ۴۸).

رولو می^۱ عشق را فرایندی بالا فرض می‌کند که با عنوان دریافت فعالانه مطرح می‌شود. در این دریافت فعالانه شخص تلاش می‌کند در عین حال که به دیگران عشق می‌ورزد، دیگران نیز به وی عشق بورزند و اجازه عشق‌ورزی را هم به خود و هم به دیگران می‌دهد. می در سنت غرب چهار نوع عشق را در نظر می‌گیرد: سکس یا شهوت یا غریزه جنسی، مهرمایه یا اروس که مشوقی برای فرزندزایی و آفرینش است، حب یا دوستی و عشق برادرانه، آگاهانه یا عشقی که وقف دیگری است (پرویزی، ۱۳۹۶: ۳۷).

آلن بدیو^۲ در تشریح عشق و میل نگاه چندان مثبتی به میل جنسی نشان نمی‌دهد؛ درحقیقت عشق هنگامی که از گذرگاه میل می‌گذرد، عاشق، معشوق و خود را از حالت سوژه به حالت ابژه درمی‌آورد. از دیدگاه بدیو، بدن در ساحت میل مرتکب تقصیر نفس می‌شود؛ البته از دیدگاه او رابطه جنسی پس از طی طریق عشق واقعی تا حدودی بدون اشکال است، اما هرگونه پرده‌برداشتن از بدن‌ها در رابطه جنسی، اگر از روی عشق نباشد، به مفهوم دقیق کلمه استمناست؛ چراکه در اینجا شخص تنها یک وضع یعنی موضع را درک کرده است؛ بنابراین به‌طور ضمنی عشق در دیدگاه بدیو نوعی دگرخواهی نیز محسوب می‌شود. او میل را در هر شرایطی همجنس‌خواهانه و عشق را دگرجنس‌خواهانه می‌داند. میل هر چقدر جنسیت‌یافته

1. Roulomi

2. Alain Badiou

باشد، باز هم همجنس‌خواهانه است و حال آنکه عشق، حتی اگر بتواند بین دو مرد باشد، اصولاً دگرجنس‌خواهانه است (بدیو، ۱۳۸۸: ۵۹۴ و ۶۰۱).

دیدگاه‌های جامعه‌شناسی و انسان‌شناسانه

گود^۱ همسو با نظریهٔ برساخت اجتماعی واقعیت، عشق را در ارتباط با ساختار و شرایط اجتماعی و زمینهٔ پرورش آن بررسی می‌کند. او معتقد است عشق معمولاً در گروه‌های اجتماعی با زمینهٔ یکسان از لحاظ قشربندی اجتماعی و فرهنگی، رشد می‌کند. در نظر او عواملی مانند ثروت، شغل، سن و مذهب جای عشق را نمی‌گیرند، اما می‌توانند بستر نشو و نمای عشق را به‌وجود آورند. عشق به‌ندرت میان افرادی به‌وجود می‌آید که در مؤلفه‌های مذکور، تفاوت‌های فاحش دارند. در غرب مدرن نیز عشق امری پذیرفته‌شده است و در بسیاری از موارد عامل اصلی ازدواج محسوب می‌شود (گود، ۱۳۵۲: ۱۱۲-۱۱۷).

پارسونز^۲ به کارکرد عشق معتقد است و آن را ایجاد دوام و همبستگی در خانواده می‌داند. از نظر او، عشق جایگزین نقش‌های پیچیدهٔ خانوادگی در سایر فرهنگ‌ها و جوامع است؛ زیرا به‌دلیل انزوای ساختاری خانوادهٔ هسته‌ای و جدایی خانوادهٔ فرزندیاب از خانوادهٔ جهت‌یاب و سایر خویشاوندان در جامعه، عشق باید جای بسیاری از پیوندها را پر کند. از سوی دیگر انزوای ساختاری، تمایلات زن و شوهر را برای عشق‌ورزیدن به یکدیگر بسیار آزاد می‌گذارد و به آن‌ها فرصت کافی برای پرورش عشق می‌دهد؛ بدین ترتیب پارسونز سه مؤلفه را سبب برجستگی عشق در ساختار اجتماعی جامعه می‌داند: ۱. فرهنگ جوانی که امکان عاشق‌شدن را فراهم می‌آورد. ۲. جایگزینی عشق به‌جای نقش‌های خانوادگی، ۳. انزوای ساختاری خانواده و ایجاد امکان و آزادی برای عشق‌ورزی در خانواده (طلوعی، ۱۳۵۰: ۳۰۳-۳۰۴).

گیدنز در کتاب دگرگونی شکل صمیمیت، تحولات روابط صمیمانه را مانند تحول از آرمان‌های عشق رمانتیک شهوانی و عشق رفاقتی با ناب توصیف می‌کند. او انواع روابط عاطفی از جمله عشق شهوانی و عشق رمانتیک را بررسی می‌کند و معتقد است عشق شهوانی با نوعی احساس اضطراب و فوریت مشخص می‌شود که جدا از روال عادی زندگی روزمره است. این عشق خصلت افسون‌زدایی دارد و مانند کاریزما نظم زندگی را به‌هم می‌زند. او عشق شهوانی را عشقی منفی می‌داند که از طرفی می‌تواند فرد عاشق را آمادهٔ هر نوع فداکاری برای معشوق کند و از طرف دیگر رنگ و بوی دینی داشته باشد (فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱: ۱۳-۱۵).

1. Good
2. Parsons

موضوع عشق از دیدگاه باومن^۱ به‌طور خاص در کتاب *عشق سیال* بررسی شده است. او در پی درک و تشریح ناپایداری‌های عواطف، روابط انسانی و احساس ناامنی و نگرانی ناشی از این ناپایداری‌هاست و به‌نوعی قمار از عشق را به تصویر می‌کشد. همچنین عشق و مرگ را شبیه هم می‌داند و از قول هراکلیدوس می‌گوید، نمی‌توان دو بار به یک رودخانه داخل شد و سپس ادامه می‌دهد، این امر با قوت بیشتری دربارهٔ عشق و مرگ صادق است و نمی‌توان دو بار به وادی عشق و مرگ قدم گذاشت؛ درواقع آن‌ها آغاز و پایان خاص خود را دارند و به تمام امور دیگر بی‌اعتنا و بی‌توجه هستند (باومن، ۱۳۸۴: ۲۱).

براون^۲ عواطف را به معنای حالات ذهنی حادث‌شده و عبارت از تغییرات جسمانی غیرارادی می‌داند که به‌دلیل ارزش‌گذاری یا ارزیابی عامل، دربارهٔ چیزی یا موقعیتی که برای او مهم است، ایجاد می‌شوند. از دیدگاه براون، در عاطفهٔ عاشقانه، فرد شخصی را به‌دلیل پاره‌ای از ویژگی‌هایی که در او تجسم یافته است، عزیز می‌دارد و این عاطفه درگذر زمان نیز مقاوم باقی می‌ماند (علیرضانژاد، ۱۳۹۶: ۵۰-۵۱).

از نظر مازلو^۳ هیچ‌کس به اندازهٔ معشوق سبب تحریک و لذت جنسی در عاشق نمی‌شود و اثرات خوشایند و لذت‌بخشی که عشق به لحاظ فیزیکی و جسمی در عشاق ایجاد می‌کند، انکارنشده است. در عین حال این امر چندان ضروری به‌شمار نمی‌رود؛ زیرا عشق را در افرادی که به‌دلیل کهولت سن نمی‌توانند رابطهٔ جنسی برقرار کنند نیز می‌توان مشاهده کرد (مازلو، ۱۳۶۷: ۲۵۰).

ترنر^۴ معتقد است ما انسان‌ها، در هسته اولیهٔ خود به‌منزلهٔ یک نخستینی، فردگرایی هستیم که در مقابل محدودیت سازمانی طغیان می‌کنیم، اما آن‌چنان حیوانی هستیم که می‌توانیم نظام عاطفی کاملاً مأنوسی را برای ایجاد پیوندهای اجتماعی و حفظ ساختارهای اجتماعی یکپارچه به‌کار بگیریم. با درک این توافق ایجادشده توسط انتخاب طبیعی در سیر تکامل انسان در گذشته می‌توان نحوهٔ به‌کارگیری عاطفه از سوی انسان‌ها را در زمان حال بهتر درک کرد. همچنین نگاه تکاملی به عاطفه ما را در برابر تحلیل رفتار رودررو در میان اجداد انسان نمای خود توانمند می‌کند (مقدس و قدرتی، ۱۳۹۰: ۱۴۸).

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش‌شناسی کیفی است و با استفاده از روش فراترکیب و مبتنی بر مطالعهٔ منابع اطلاعاتی در حوزهٔ ابعاد و انواع عشق صورت گرفته است.

1. Bawman
2. Brown
3. Maslow
4. Turner

فرا ترکیب نوعی مطالعه کیفی است که یافته‌ها و نتایج را از مقالات و پژوهش‌های مختلف استخراج و تنظیم می‌کند. همچنین به تحلیل یافته‌های مطالعات می‌پردازد و به نوعی بازنگری می‌کند. به عبارت دیگر فرا ترکیب، تحلیل تفسیرهای داده‌های اصلی مطالعه‌های منتخب است. همچنین با فراهم کردن نگرشی نظام‌مند برای پژوهشگران به کمک ترکیب پژوهش‌های کیفی مختلف به کشف موضوع‌ها و استعاره‌های جدید و اساسی می‌پردازد و با این روش، دانش جاری را ارتقا می‌دهد و دیدگاه جامع و گسترده‌ای را به مسائل به وجود می‌آورد (سهرابی و همکاران، ۱۳۹۰: ۶).

مهم‌ترین ویژگی‌های روش فرا ترکیب عبارت‌اند از: ۱. بازیابی جامع و سامان‌مند (سیستماتیک) همه پژوهش‌ها و گزارش‌های کیفی مرتبط با موضوع مورد نظر، ۲. استفاده از همه روش‌های مفید (کیفی و کمی) برای تحلیل آن‌ها، ۳. تفسیر و تحلیل نکات اصلی تحقیقات، ۴. استفاده از روش‌های سامان‌مند و مناسب کیفی برای جمع‌بندی نکات اصلی مطالعات کیفی، ۵. استفاده از فرایند تکرارپذیر برای افزایش روایی روش و خروجی فرا ترکیب (ساندوسکی و بارسو، ۲۰۰۶: ۲۲). همچنین مهم‌ترین فایده‌های استفاده از این روش عبارت‌اند از: توسعه نظری یک موضوع، ارائه چکیده‌ای سطح بالا از یک موضوع و تلاش برای آنکه یافته‌های تحقیقات کیفی برای کاربرت عمل در دسترس‌تر باشند (زیمر، ۲۰۰۶: ۳۱۳). فرا ترکیب شامل مراحل شش‌گانه انتخاب سؤال یا هدف پژوهش مناسب، جمع‌آوری پژوهش‌های مرتبط، تصمیم‌گیری درباره اینکه کدام شامل فرا ترکیب می‌شوند، ارزیابی و رتبه‌بندی مطالعات، ترجمه متقابل یافته‌های مطالعات و ترکیب ترجمه‌ها است (والش و داوون، ۲۰۰۵: ۲۰۰-۲۰۶).

فرا ترکیب، رویکردی سیستماتیک برای محققان فراهم می‌کند تا تحقیقات را ترکیب و تم‌ها و استعاره‌های پنهان را شناسایی کنند. همچنین دانش موجود را توسعه دهند و دیدی جامع و گسترده ایجاد کنند (نیازی و همکاران، ۱۳۹۳). برای این تحقیق، اطلاعات و یافته‌های استخراج‌شده از دیگر مطالعات که موضوعی مشابه و مرتبط دارند با استفاده از روش هفت‌مرحله‌ای سندلوسکی^۱ و باروسو^۲ بررسی شده‌اند.

---

1. Sandlowski
2. Baruso

شکل ۱. مراحل اجرای روش فراترکیب

جامعه مورد بررسی در این پژوهش شامل همه پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه عشق است. در مجموع ۲۱ پژوهش پذیرفته‌شده به کمک سامانه جست‌وجوی کتابخانه‌ها و پژوهشکده‌هایی مانند جهاد دانشگاهی (SID)، پایگاه نشریات کشور (magiran) و ایران‌داک (IranDoc) با کلمه ابعاد و انواع عشق در قسمت عنوان و محدود کردن جست‌وجو به زبان فارسی و محدوده سال‌های ۱۳۸۸-۱۴۰۰ به دست آمد. به دلیل محدودیت روش‌شناختی تنها پژوهش‌های کیفی بررسی شده‌اند. اطلاعات پژوهش‌های منتخب در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. تحقیقات فراترکیب‌شده

ردیف	نام نویسنده	عنوان	سال	نام مجله	روش	نتایج
۱	مهشید صفائی	نگرش جوانان نسبت به عشق و محبت	۱۳۸۸	ایران‌داک	نظریه مبنايي	تعاریفی که جوانان از عشق دارند شامل دو طیف است: استعلایی (ماورایی-فرامادی) و طیف مربوط به عشق مادی.
۲	مهشید صفائی	جوانان و عشق، تأثیر زمینه اجتماعی در مفهوم‌پردازی رابطه عاشقانه	۱۳۹۰	مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان	نظریه داده‌محور	تغییر در نگرش‌ها در کنار افزایش سن ازدواج سبب شده است جوانان به دو شکل از رابطه با عنوان روابط مقطعی و عاشقانه اقدام کنند.

ردیف	نام نویسنده	عنوان	سال	نام مجله	روش	نتایج
۳	امیر فرامرزی فرد	پدیدارشناسی عشق	۱۳۹۱	ایراندادک	پدیدار شناسی	عشق یکی از ملزومات این جهانی است و هرکسی اساساً در ذهن خود دریافت خاصی از آن دارد.
۴	عاطفه باقریان	پدیدارشناسی تجربه عشق	۱۳۹۲	ایراندادک	پدیدار شناسی	عناصر اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی زیادی در جامعه به دلیل ساختار خانواده در بازتولید عشق مبتنی بر جدابودگی اشخاص دخیل هستند.
۵	آرش حیدری	عشق، سوپژکتیویته و قدرت	۱۳۹۲	فصلنامه جامعه، فرهنگ و رسانه	گفتمان	مهارت‌های درست عشق‌ورزی در قالب دانشی علمی تولید و توزیع می‌شوند و بهنجارسازی عشق صورت می‌گیرد.
۶	مهران سهراب‌زاده و عطیه حمامی	برساخت اجتماعی عشق در تجربه زیسته زنان: بررسی کیفی مسائل و تبعات روابط عاشقانه دختران مجرد تهرانی	۱۳۹۳	زن در فرهنگ و هنر	کیفی، مورد پژوهی	ازدواج می‌تواند به شکل‌گیری روابط عاشقانه نابرابر و تلقی عشق به‌مثابه ملجائی عاطفی از دیدگاه زنان منجر شود.
۷	نیما قربانی	عشق چیست؟	۱۳۹۳	رویش روان‌شناسی		۱. عشق بنیادی‌ترین نیاز روانی است که کامیابی از آن اسیدهای آمینه ساختمان روانی را می‌سازد. ۲. عشق هیجانی همبسته با خشم است که احساس گناه و همدلی سنتز این دو هیجان

ردیف	نام نویسنده	عنوان	سال	نام مجله	روش	نتایج
						بنیادی آمیخته است. ۳. عشق خصیصه‌ای انسانی است که حرکت و تکامل در پیوستار از خودشیفتگی به شفقت را منعکس می‌کند.
۸	مرتضی امیدیان و مرضیه میدانی	ابعاد عشق‌ورزی در روابط رسمی و غیررسمی	۱۳۹۴	روان‌شناسی معاصر	نمونه‌گیری	عشق، تعهد، صمیمیت و اشتیاق در گروه دارای روابط رسمی بیشتر از گروه دارای روابط غیررسمی است.
۹	زهرا مختاری، مسعود کیانپور و احسان آقابابایی	مطالعه پدیدارشناسانه عشق ازدواجی در دوران آشنایی (تجربه زیسته کنشگران تازه‌ازدواج‌کرده شهر اصفهان از آشنایی تا لحظه عقد)	۱۳۹۵	زن در فرهنگ و هنر	پدیدارشناسی	تجربه زیسته شده عشق ازدواجی در دوران آشنایی تا لحظه عقد با نوعی تقابل عقل و احساس در سه مرحله زمانی بر ساخته می‌شود.
۱۰	محمدامین کنعانی و حمیده محمدزاده	تماس‌های شبکه‌ای و تجربه عشق سیال؛ مطالعه کیفی دانشجویان دختر دانشگاه گیلان	۱۳۹۵	فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران	رویکرد کیفی	رقیق‌بودن و سادگی در تماس‌های شبکه‌ای و آزادی‌ها سبب گرایش جوانان به اینترنت و عشق و عاشقی‌های اینترنتی شده است.
۱۱	فاطمه حسن‌زاده، باقر ثنایی و فرهاد جمهری	اثرات رنگ‌های عشق و ویژگی‌های اقتصادی-اجتماعی بر	۱۳۹۷	تعلیم و تربیت روان‌شناسی، حقوق و مطالعات	تحقیق توصیفی	ارتباط مثبت معناداری میان عشق اروس، استورگ و مانیا با سازگاری زناشویی وجود دارد.

ردیف	نام نویسنده	عنوان	سال	نام مجله	روش	نتایج
		سازگاری زناشویی		فرهنگی- اجتماعی		
۱۲	زهرا پرورش	بررسی فرایند تحول عشق در چرخه‌های زندگی زناشویی	۱۳۹۷	ایرنداک	کیفی، داده‌بنیاد	میزان عشق‌ورزی ابتدای ازدواج و دوره عقد بالاست و در دوره ازدواج کاهش می‌یابد که بار دیگر رو به افزایش می رود.
۱۳	محمد رضا شادرو، یوسف پاکدامن، حسن محدثی گیلواپی و شهرام پرستش	ریشه‌های اجتماعی تحول مفهوم عشق در شعر ایران، بررسی جامعه شناختی تحول مفهومی عشق در ۹ دفتر عاشقانه دهه ۸۰	۱۳۹۷	جامعه‌شناسه ی هنر و ادبیات	تحلیل محتوای کیفی	مفهوم عشق تغییرات زیادی داشته است.
۱۴	اسحاق قیصریان، محمدجواد زاهدی مازندرانی، مصطفی مهرآیین و امیر ملکی	مطالعه عشق از منظر روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه و زبان‌شناسی، ارائه نظریه ترکیبی	۱۳۹۷	پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی	اسنادی کیفی	اگرچه عشق در نگاه اول فردی‌ترین عاطفه و احساسات محسوب می‌شود، کاملاً متأثر از شرایط جامعه است. توجه به عشق از منظر عاملیت فرد نیز اهمیت بسیاری دارد.
۱۵	زهرا مختاری، مسعود کیانپور و احسان آقابابایی	از «عشق واقعی» به «دوست‌داشتن منطقی» یک مطالعه پدیدارشناسانه (تجربه زیسته کنشگران متأهل شهر اصفهان)	۱۳۹۷	پژوهش‌نامه زنان، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی	پدیدارشنا سی	پدیده‌های زمان‌مند با عنوان «عشق تغییرپذیر» به تغییر شکل عشق در طول زمان از «عشق واقعی» در ابتدای ازدواج به «دوست‌داشتن منطقی» با شروع زندگی مشترک اشاره دارد.

ردیف	نام نویسنده	عنوان	سال	نام مجله	روش	نتایج
۱۶	حکیمه ملک‌احمدی، اصغر میرفردی و مریم مختاری	گونه‌شناسی تجربه زیسته عشق	۱۳۹۸	پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران	پدیدارشنا سی	چهار گونه عشق‌ورزی استخراج شد: عشق به‌منزله دستاورد، عشق به‌مثابه تجربه عاطفی غیرمنتظره، عشق به‌منزله اعتیاد و عشق به‌مثابه تجربه فیزیولوژیک
۱۷	سمیه علی نژاد، محمدعلی شاه‌حسینی و مسعود کیماسی	توسعه مدل عشق به برندهای ورزشی در میان مصرف‌کنندگان ایرانی با استفاده از تحلیل‌های کیفی و کمی	۱۳۹۸	مطالعات مدیریت ورزشی	کیفی، نظریه داده‌بنیاد	بعد رضایت از متغیر عشق به برندهای ورزشی، بیشترین تأثیر را در میان ابعاد دیگر عشق دارد.
۱۸	نادر صنعتی، حسن چاوشیان و الهام جهانی	بررسی فضای مفهومی عشق در رمان‌های ایرانی عامه‌پسند و ادبی دهه ۸۰	۱۳۹۸	جامعه‌شناس ی هنر و ادبیات	تحلیل محتوای کیفی	عشق حالتی از تقدس دارد؛ درحالی‌که رمان‌های ادبی نماینده‌ای از عشق سیال در جامعه هستند.
۱۹	اصغر میرفردی، مریم ملک احمدی و مریم مختاری	منطق درونی عشق (پدیدارشناسی تجربه زیسته عشق)		فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی- فرهنگی	پدیدارشنا سی	عشق گونه‌های مختلفی دارد: حمایت و پذیرش متقابل عاشق و معشوق، امکان کامل عربانی جسمی و روحی، وجود سطوحی از ناشناختگی آغازین، وجود یا تصور آن، اعتقاد به ناب‌بودن معشوق و رابطه، انتخاب براساس تجارب کودکی، تجربه هجران یار، توانایی تصور آینده مشترک، همگرایی هویتی.

ردیف	نام نویسنده	عنوان	سال	نام مجله	روش	نتایج
۲۰	مرتضی فرجیان، محمدجواد زاهدی، مازندرانی و امیرملکی	مطالعه جامعه‌شناختی تحول الگوهای عشق‌ورزی در میان ساکنان متأهل شهر اردبیل (۱۳۹۸)	۱۳۹۹	مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران	گراند تئوری	۹ الگوی متفاوت عشق‌ورزی شناسایی شدند که عبارت‌اند از: عشق‌ورزی سنتی، عشق‌ورزی رمانتیک، عشق‌ورزی دوستانه، عشق‌ورزی گرایانه، عشق‌ورزی شهوانی، عشق‌ورزی فداکارانه، عشق‌ورزی ناب، عشق‌ورزی بازیگرانه و عشق‌ورزی سیال.
۲۱	محمد گنجی، سید کمال‌الدین موسوی و مرتضی واحدیان	تحولات معنای عشق و رویه‌های کنش عاشقانه در بستر تجربه ارتباطی آنلاین	۱۴۰۰	پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران	پدیدارشناختی	چهار مقوله عشق گستره معنای عشق، تحولات لایه‌های ادراکی کنشگران نسبت به برقراری روابط عاشقانه، اشکال کنشگری در ساحت روابط عاشقانه، رویه‌های رفتاری افراد در لحظه شروع، امتداد و اتمام رابطه.

در این پژوهش از روش فراترکیب استفاده شده که به ترتیب مراحل آن در ادامه آمده است:
مرحله اول، طرح سؤال‌های تحقیق: برای تنظیم سؤال پژوهش از پارامترهای مختلفی مانند جامعه مورد مطالعه، چه چیزی، چه موقع و چگونگی روش استفاده می‌شود. در این پژوهش، سؤالات زیر کنکاش و جست‌وجو شدند:

۱. مهم‌ترین انواع عشق کدام است؟

۲. مهم‌ترین ابعاد اثرگذار بر عشق کدام است؟

مرحله دوم، مروری بر ادبیات به‌شکلی نظام‌مند: در این مرحله کلمات کلیدی مرتبط انتخاب و در سراسر تحقیق تعاریف واژه‌های جست‌وجو یا چارچوب زمانی به‌طور مستمر دوباره ارزیابی شدند؛ بنابراین محقق جست‌وجوی سیستماتیک خود را بر مقالات منتشرشده در مجله‌های مختلف متمرکز می‌کند. در پایان نیز مجموعه‌ای از جست‌وجوهای آنلاین را انجام می‌دهد تا مطالعات منتخب را مشخص کند. در این پژوهش، محقق جست‌وجوی نظام‌مند خود

را بر پایگاه‌های مجلات علمی مصوب در سایت magiran و SID و Irandoc متمرکز کرده است. همچنین واژگان کلیدی مرتبط که عبارت بودند از عشق، ابعاد عشق، انواع عشق، تحولات مفهومی عشق و رویکرد فراترکیب جست‌وجو شدند.

مرحله سوم، جست‌وجو و انتخاب متون مناسب: در این مرحله، محقق در هر بازبینی تعدادی از مقالات را رد می‌کند که در فرایند فراترکیب بررسی می‌شوند. همچنین مشخص می‌کند آیا مقالات یافت‌شده متناسب با سؤال تحقیق هستند یا خیر. به‌منظور رسیدن به این هدف، او مجموعه مطالعات منتخب را چندین بار بازبینی می‌کند تا به مقالات منتخب دست یابد. ملاک‌های انتخاب مقالات عبارت‌اند از:

- محل چاپ مقاله: مقالات پذیرش‌شده در پایگاه مجلات علمی معتبر کشور در حوزه علوم انسانی که شامل magiran و SID و Irandoc است.
- موضوع مدنظر: ابعاد و انواع عشق؛
- حیطة کلی تحقیق: ابعاد و انواع عشق؛
- روش تحقیق: فراترکیب کیفی؛
- محدوده زمانی تحقیق: پژوهش‌ها از سال ۱۳۸۸-۱۴۰۰؛
- زبان استفاده‌شده: فارسی.

بر مبنای برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی به بررسی کیفیت مقالات براساس ده معیار زیر پرداخته شد (هر معیار حداکثر ۵ امتیاز): هدف پژوهش، اصول و روش‌ها، ساختار پژوهش، نمونه، مرتب‌سازی داده‌ها، انعکاس‌پذیری، مبانی اخلاق حرفه‌ای، دقت تحقیق، تبیین روشن نتایج و نتیجه‌گیری کلی تحقیق.

مبتنی بر جدول ۳، مقاله شماره ۱ نمره ۴۹ را کسب کرد و نمره سایر مقالات به شرح جدول ۲ است. پس از مطالعه مقاله و ارزیابی شاخص‌های کیفیت مقالات و نیز مشورت با خبرگان، امتیازاتی از صفر تا پنج براساس هدف پژوهش، اصول و روش‌ها، ساختار پژوهش، نمونه، مرتب‌سازی داده‌ها، انعکاس‌پذیری، مبانی اخلاق حرفه‌ای، دقت تحقیق، تبیین روشن نتایج و نتیجه‌گیری کلی تحقیق در نظر گرفته شد. در پایان نمرات کلی مقالات محاسبه و در قالب نمره نهایی در جدول آمده است. درنهایت از میان ۱۱۴ مقاله، ۲۱ مقاله براساس ۱۰ معیار ذکرشده تأیید شدند. با توجه به نتایج حاصل‌شده حداکثر امتیاز داده‌شده به مقالات ۵۰ و حداقل امتیاز داده‌شده ۳۵ بوده است؛ به‌طوری‌که مقالات با امتیاز کمتر از ۳۵ از تحلیل حذف شدند.

جدول ۲. امتیازات داده‌شده به مقاله منتخب

شماره مقاله	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
نمره نهایی	۴۹	۳۸	۳۶	۴۷	۴۸	۵۰	۴۹
شماره مقاله	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
نمره نهایی	۴۵	۳۶	۴۹	۴۶	۴۹	۴۹	۴۷
شماره مقاله	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱
نمره نهایی	۵۰	۴۹	۴۸	۴۹	۴۷	۴۹	۴۳

منبع: نگارندگان

از میان ۱۱۴ مقاله جست‌وجو شده، ۲۰ مقاله به دلیل تطابق نداشتن عنوان حذف و ۲۳ مقاله به دلیل تناسب نداشتن چکیده از فهرست بررسی خارج شدند. همچنین ۳۱ مقاله محتوای مرتبط نداشتند و ۱۹ مقاله به دلیل نداشتن کیفیت لازم بررسی نشدند. در نهایت نیز ۲۱ مقاله بررسی شدند.

مرحله چهارم، تبیین استخراج نتایج: در روش فراترکیب، پژوهشگر به‌طور پیوسته مقالات منتخب و نهایی شده را به‌منظور دستیابی به یافته‌های درون محتواهای مجزایی که در آن‌ها مطالعات اصلی و اولیه انجام می‌شوند، چند بار مطالعه می‌کند، در مرحله تبیین و استخراج نتایج، محتوای مقالات منتخب و نهایی شده به‌منظور دستیابی به ابعاد عشق و یافته‌های درون محتوایی چندین بار مرور می‌شوند.

مرحله پنجم، بررسی و ادغام نتایج: با توجه به اینکه هدف فراترکیب ایجاد تفسیری یکپارچه و جدید از یافته‌ها است، یافته‌ها در این مرحله نشان می‌دهد در پژوهش‌های گذشته تاکنون چنین مطالعه نظام‌مندی انجام نگرفته است. هریک از مطالعات پیشین نیز تنها به جنبه‌ای ویژه از مقوله عشق توجه داشته و هیچ‌یک از تحقیقات چارچوبی منسجم و نظام‌مند نداشته است. در جدول ۳، کدهای نهایی استخراج‌شده مرتبط با هر مضمون نشان داده شده است.

جدول ۳. مضامین و کدهای مربوط به عشق

ردیف	مضمون اصلی	مضمون سطح دوم	مضمون سطح سوم	کدها	فراوانی
۱	الگوهای عشق‌ورزی	عشق‌ورزی سنتی	کنترل شدید در عشق ورزی و شکل‌گیری روابط مخفیانه هنجارهای مستحکم در عشق‌ورزی علنی	ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ سهراب‌زاده، ۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی،	۱۶

ردیف	مضمون اصلی	مضمون سطح دوم	مضمون سطح سوم	کدها	فراوانی
			فوق محرمانه‌بودن عشق‌ورزی نگرش کلایی به زن به‌منزله مالی برای مرد اطاعت بی‌چون و چرا از مرد	۱۳۸۸؛ گنجی و همکاران، ۱۴۰۰؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ فرجیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ مختاری و همکاران، ۱۳۹۷؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.	
۱۹	عشق‌ورزی رمانتیک	اهمیت یافتن قیافه ظاهر و زیبایی و فداشدن‌ها شدت ابراز احساس عاشق‌شدن و درک متقابل	ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ سهراب‌زاده، ۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ گنجی و همکاران، ۱۴۰۰؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ قربانی، ۱۳۹۳؛ علی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۸؛ فرجیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ مختاری و همکاران، ۱۳۹۷؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.		
۱۴	عشق‌ورزی دوستانه	شکل‌گیری دوستی ازدواج و احساس رضایت روابط دوستانه اهمیت دوستی در شکل‌گیری ازدواج	ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ سهراب‌زاده، ۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ گنجی و همکاران، ۱۴۰۰؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ فرجیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ مختاری و همکاران، ۱۳۹۷؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.		
۱۶	عشق‌ورزی واقع‌گرایانه	اهمیت یافتن معیارهای فرهنگی، اجتماعی، شغل و نحوه برخورد با خانواده اهمیت اخلاق، رفتار و مادیات	ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ گنجی و همکاران، ۱۴۰۰؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ قربانی، ۱۳۹۳؛ علی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۸؛ فرجیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ مختاری و همکاران، ۱۳۹۷؛ میرفردی و همکاران، ۱۳۹۹؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۹.		

ردیف	مضمون اصلی	مضمون سطح دوم	مضمون سطح سوم	کدها	فراوانی
				۱۳۹۷.	
۱۲	عشق‌ورزی شهوانی	تمركز بر معشوق، نیاز جنسی و حس مالکیت		ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ علی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۸؛ فرجیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ مختاری و همکاران، ۱۳۹۷؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.	
۱۷	عشق‌ورزی فداکارانه	فداکاری، ایثار و تحمل سختی‌ها نادیده‌گرفتن امیال و خواسته‌های خود در مقابل همسر		ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ علی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۸؛ فرجیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ مختاری و همکاران، ۱۳۹۷؛ میرفردی و همکاران، ۱۳۹۹؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.	
۱۴	عشق‌ورزی ناب	توجه به احساس‌ها و نیازهای طرفین و ابراز علاقه مستقیم به یکدیگر درک متقابل انتظاراتها		ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ علی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۸؛ فرجیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ مختاری و همکاران، ۱۳۹۷؛ میرفردی و همکاران، ۱۳۹۹؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.	
۱۲	عشق‌ورزی بازیگرانه	پنهان‌کاری و نداشتن صداقت		ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ فرجیان و همکاران،	

ردیف	مضمون اصلی	مضمون سطح دوم	مضمون سطح سوم	کدها	فراوانی
				۱۳۹۹؛ مختاری و همکاران، ۱۳۹۷؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.	
۱۶	عشق‌ورزی سیال	اهمیت‌یافتن پول در عشق‌ورزی تعدد در روابط و ناپایداری در عشق ورزی گذرا و تفننی‌بودن		ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ گنجی و همکاران، ۱۴۰۰؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ فرجیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ مختاری و همکاران، ۱۳۹۷؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.	
۱۸	عشق واقعی	عشق ابزارشونده حس دل‌تنگی حس ناشناختگی برای هم‌بودن بی‌توجهی به کمبودها ایده‌آل‌دیدن از خود‌گذشتن رودربایستی و حفظ حرمت قانع‌بودن		ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ سهراب‌زاده، ۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ قربانی، ۱۳۹۳؛ علی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۸؛ فرجیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ مختاری و همکاران، ۱۳۹۷؛ میرفردی و همکاران، ۱۳۹۹؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.	
۲۰	عشق ثابت	هویت‌یافتن در منظر دیگران داوری و تصدیق دیگران نمایش عشق به دیگران تعریف‌کردن از همسر احترام‌گذشتن به بی همتایی یکدیگر ابراز رضایت از شرایط زندگی محدودیت‌نداشتن خاطره‌سازی		ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ سهراب‌زاده، ۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ گنجی و همکاران، ۱۴۰۰؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ قربانی، ۱۳۹۳؛ علی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۸؛ فرجیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ مختاری و همکاران، ۱۳۹۷؛ میرفردی و همکاران، ۱۳۹۹؛ قیصریان و همکاران،	

ردیف	مضمون اصلی	مضمون سطح دوم	کدها	فراوانی
			۱۳۹۷.	
		یادآوری خاطرات حس مالکیت اشتراکی شریک‌شدن و توسعه اشتراکات گذشت کردن مقایسه‌نکردن با دیگران غیرداشتن		
۱۷	عشق ناپایدار (مرگ عشق)	رابطه تمام‌شده کوتاه‌بودن عمر رابطه جدایی از همدیگر پایان تلخ رابطه عشق‌ورزی برای چندمین بار رابطه به سکوت رسیده خالی‌شدن رابطه از عبارات عاشقانه بی‌توجهی به طرف مقابل عشق لمس دست‌های سرد لذت‌بردن از فاصله و فراموش‌شدن از رابطه تمایل به جدایی از رابطه دل‌گرفتنی از رابطه نرسیدن به آرزوها در عشق گریه‌کردن در گفت وگو محوشدن خاطرات رابطه سعی در فراموش کردن طرف مقابل فراموش کردن «دوستت دارم» بی‌اهمیت‌بودن رابطه روزهای خوش پایان‌یافته	ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ سهراب‌زاده، ۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ قربانی، ۱۳۹۳؛ علی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۸؛ میرفردی و همکاران، ۱۳۹۹؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.	

ردیف	مضمون اصلی	مضمون سطح دوم	مضمون سطح سوم	کدها	فراوانی
۱۱	عشق هم‌سطح	عشق	گفت‌وگو دو سوی برابر گفت‌وگوی ناتمام و تلخ گفت‌وگو در عین بی‌توجهی به حرف‌های یکدیگر تشبیه دو طرف عشق به دو دریا	ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷.	۱۱
۱۲	عشق بی‌هاله	عشق	مادی‌شدن رابطه اشاره به نزدیکی جنسی تلقی از «دوست دارم» به‌عنوان نماد امر جنسی وصف لذت‌شیرین امر جنسی کارکرد رابطه برای امر جنسی تصویرسازی صحنه سکس	ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ سهراب‌زاده، ۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷.	۱۲
۱۱	عشق بی‌پیش‌الگو	عشق	ذکر نکردن نام پیش‌الگوهای عاشقانه مانند لیلی و مجنون	ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷.	۱۱
۱۲	عشق خودگرا	عشق خودگرا	پرداختن به خود سبب تنش در رابطه شده است. تحدید و نابودی فردیت در عشق به‌خطر نینداختن موقعیت خود برای معشوق اهمیت اول شخص مفرد در رابطه تأکید بر نقش خود در	ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸.	۱۲

ردیف	مضمون اصلی	مضمون سطح دوم	کدها	فراوانی
		معنادار کردن طرف مقابل نبود شرایط همزیستی در کنار هم به دلیل خودگرایی طرفین		
۱۶	عشق ناآرام	خاطره تلخ عشق ترس از کنار گذاشته شدن از رابطه عاشقانه نگاه‌های تلخ در رابطه خواب تلخ عشق کلمات چون تیغ در رابطه خصلت توفانی عشق میل‌نداشتن به عشق ورزی به دلیل تجربه تلخ تسکین‌ندادن عشق روزمرگی تلخ ترس از عشق نابودکننده بودن یاد طرف مقابل خاطره دردناک از رابطه آرزوی رابطه عاشقانه واقعی و هراس از دست دادن آن	ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ سهراب‌زاده، ۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ گنجی و همکاران، ۱۴۰۰؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ قربانی، ۱۳۹۳؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.	
۱۴	عشق تنها	تنهایی دل‌بستن به اشیا	ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ سهراب‌زاده، ۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ گنجی و همکاران، ۱۴۰۰؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ میرفردی و همکاران، ۱۳۹۹.	
۱۴	عشق بی‌فاصله و این‌جهانی	اشاره به اعمال عادی طرف مقابل در زندگی روزمره	ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ سهراب‌زاده،	

ردیف	مضمون اصلی	مضمون سطح دوم	کدها	فراوانی
			۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ گنجی و همکاران، ۱۴۰۰؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸.	
			ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ علی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۸؛ میرفردی و همکاران، ۱۳۹۹؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.	۱۴
			ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.	۱۲
			ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.	۱۴
			ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.	۱۳

ردیف	مضمون اصلی	مضمون سطح دوم	مضمون سطح سوم	کدها	فراوانی
			خشونت در رابطه تفاهم‌نداشتن کوبیدن در اتاق ماجرای عشق در صفحه حوادث روزنامه ها از خانه خارج شدن به دلیل دعوا اتصال پیدا کردن سپیم‌های رابطه	۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ سهراب‌زاده، ۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ گنجی و همکاران، ۱۴۰۰؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷.	
۱۵	عشق بی‌اعتماد	وعده‌های دروغین روی طرف مقابل نمی‌تواند حساب کند. درخواست اعتماد به هم اعتماد مرده است. گم‌شدن اعتماد	ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ سهراب‌زاده، ۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ گنجی و همکاران، ۱۴۰۰؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ علی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۸؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.		
۱۴	عشق اشباع‌شده	سیرشدن از رابطه و تمایل‌نداشتن به عاشق شدن دوباره به‌وجودآمدن حس ترک رابطه خسته‌بودن از طرف مقابل	ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ سهراب‌زاده، ۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ فرجیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ میرفردی و همکاران، ۱۳۹۹.		
۱۴	عشق ستایشی	حس عاشقانه مثبت به طرف مقابل	شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ ملک‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ سهراب‌زاده، ۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ فرجیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.		

ردیف	مضمون اصلی	مضمون سطح دوم	مضمون سطح سوم	کدها	فراوانی
۲	دوست داشتن منطقی	ایده‌آل نبودن	تغییرکردن همسر ایده‌آل نبودن زندگی بزرگ‌شدن کمبودها	حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ سهراب‌زاده، ۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ فرجیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.	۱۱
		عشق خودمحورانه (کفایت وجود دیگری)	اولویت یافتن خود عشق خودمحورانه و پرتوقع‌شدن راحت‌شدن و کمتر مراعات‌کردن	حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ سهراب‌زاده، ۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ فرجیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.	۱۱
		تحمل‌ناپذیری نبود همسر	نسبت همسری احساس منطقی شده	حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ سهراب‌زاده، ۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ فرجیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.	۱۱
۳	دگرگونی کردارهای عاشقانه	از پایداری به سیالیت	حاکمیت شرم و حیا مخفیانه‌بودن روابط حاکمیت مردسالاری کنش متقابل فعالانه در عشق‌ورزی دموکراتیزه‌شدن روابط تعدد در روابط ناپایداری در روابط	حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ سهراب‌زاده، ۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ شادرو و همکاران، ۱۳۹۷؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ قربانی، ۱۳۹۳؛ علی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۸؛ فرجیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ میرفردی و همکاران، ۱۳۹۹.	۱۴
۴	سرگردانی میان بیم و امید	رمانتیک‌گرایی پیشین	آرمان‌گرایی عاشقانه رؤیای ازدواج عاشقانه حکومت عشق (عشق به‌مثابه جادو) رؤیایپردازی عاشقی یعنی ایثار	حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ گنجی و همکاران، ۱۴۰۰؛ مختاری و همکاران، ۱۳۹۵؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ فرجیان و	۱۳

ردیف	مضمون اصلی	مضمون سطح دوم	مضمون سطح سوم	کدها	فراوانی
				همکاران، ۱۳۹۹؛ قیصریان و همکاران، ۱۳۹۷.	
۹	واقعیت‌گرایی پیشین	ترس‌های واقع‌بینانه جدی تلقی کردن ازدواج		فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ علی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۸؛ فرجیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ مختاری و همکاران، ۱۳۹۵.	
۹	به‌دل‌نشستن	شباهت خوش‌آمدن اولیه متفاوت‌بودن فرد مقابل		امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ سهراب‌زاده، ۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ فرجیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ مختاری و همکاران، ۱۳۹۵.	
۱۲	واقعیت‌گرایی پسین	کنترل احساسات معیارمندی انتخاب انتخاب منفعت‌طلبانه انتخاب شناخت‌محور		حیدری، ۱۳۹۲؛ امیدیان و میدانی، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۷؛ سهراب‌زاده، ۱۳۹۴؛ فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ گنجی و همکاران، ۱۴۰۰؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ قربانی، ۱۳۹۳؛ مختاری و همکاران، ۱۳۹۵.	
۱۰	رخداد جرقه‌ای	انتخاب تردیدآمیز رنگی شدن زندگی: ورود احساسات کاهش ناگهانی تردیدها آرامش خاطر فراموش‌نشدنی		فرامرزی‌فرد، ۱۳۹۱؛ باقریان، ۱۳۹۲؛ پرورش، ۱۳۹۷؛ صفائی، ۱۳۸۸؛ گنجی و همکاران، ۱۴۰۰؛ صفائی، ۱۳۸۹؛ صنعتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ علی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۸؛ فرجیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ مختاری و همکاران، ۱۳۹۵.	

مرحله ششم، تعیین کیفیت نتایج: محقق برای کنترل نتایج استخراجی خود از مقایسه نظراتش با چند خبره دیگر نیز استفاده کرده است. نتایج نیز به‌کمک شاخص کاپا ارزیابی و تأیید شدند. یکی از تکنیک‌های سنجش پایایی در فراترکیب محاسبه شاخص کاپا است. برای این منظور از روش توافق بین دو کدگذار (محقق و یک نفر نخبه) استفاده شده است. بدین‌صورت که علاوه بر محقق که اقدام به کدگذاری اولیه کرده است، محقق دیگر نیز همان متن را که خود محقق کدگذاری کرده، بدون اطلاع از کدهای او و جداگانه کدگذاری کرده

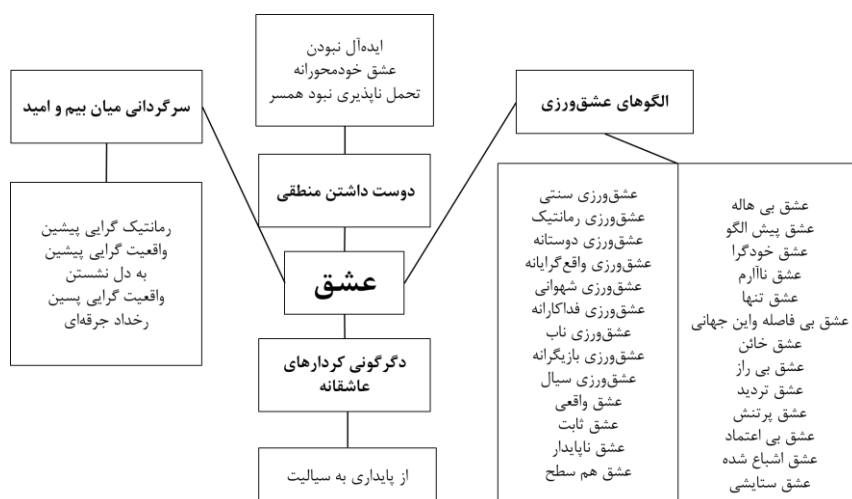
است. اگر کدهای این دو محقق به هم نزدیک باشد، نشان‌دهنده توافقی بالا میان این دو کدگذار است که پایایی را بیان می‌کند. برای محاسبه ضریب توافقی دو کدگذار از ضریب کاپا استفاده شده است. در سنجش به‌وسیله شاخص کاپا، P_o میزان توافقی مشاهده‌شده و P_e میزان توافقی مورد انتظار است. مقدار ضریب کاپا بین دو عدد ۰ و ۱ در نوسان است. نزدیک‌بودن مقدار کاپا به عدد ۱ نشان‌دهنده توافقی بیشتر است. در پژوهش حاضر کدگذاری ۱۰ مقاله با محقق دیگری که در زمینه فراترکیب خبره بود، در میان گذاشته شد. نتیجه توافقی بین کدگذاری در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴. نتیجه آزمون کاپا به‌منظور تعیین میزان توافقی کدگذاری مقالات

ارزش	خطاهای استاندارد مجانبی a	T تقریبی b	اهمیت تقریبی
۰/۴۴	۰/۱۴۸	۳/۷۳۰	۰/۰۰۰
۱۰			N از موارد معتبر

اگر عدد معناداری حاصل شده برای شاخص کاپا، کوچک‌تر از ۰/۰۵ باشد، فرض استقلال کدهای استخراجی رد و به‌هم‌وابستگی کدهای استخراجی تأیید می‌شود؛ بنابراین می‌توان ادعا کرد کدهای ابزار مورد استفاده برای استخراج کدها از پایایی کافی برخوردار بوده‌اند. براساس جدول ۴، شاخص کاپا ۸۴ درصد شده که چون بیشتر از ۷۰ درصد است، تأیید می‌شود.

مرحله هفتم، اعلام نتایج: در این مرحله از روش فراترکیب، یافته‌های حاصل از مراحل گذشته در قالب یک مدل براساس ابعاد و مؤلفه‌ها ارائه شده است.

شکل ۲. یافته‌های حاصل از مراحل گذشته در قالب یک مدل براساس ابعاد و مؤلفه‌ها

نتیجه‌گیری

پژوهش‌های متعددی در حوزه عشق‌ورزی انجام شده است که هر یک به الگوهای متفاوت و تکمیل‌کننده‌ای در مقایسه با پژوهش‌های پیشین خود دست یافته‌اند. این حجم انبوه از پژوهش‌ها امکان مطالعه‌ای جامع را فراهم می‌کند تا عشق از چشم‌انداز تحقیقات انجام‌شده نیز بررسی شود. پژوهش حاضر با این هدف و با استفاده از روش فراترکیب به شناخت ابعاد، گونه‌ها و مسیرهای تحولی عشق پرداخته است. پس از بررسی‌های اولیه و نظر استادان این حوزه، مقالات از سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۸۸ بررسی شدند که در این میان، ۲۱ مقاله از میان ۱۱۴ مقاله رصد شده در پایگاه‌های اطلاعاتی به‌منزله جامعه آماری انتخاب و دقیق ارزیابی شدند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد، تاکنون در ۴ مضمون اصلی و ۳۳ مضمون سطح دوم پیرامون ابعاد و انواع عشق در جامعه ایران پژوهش انجام شده است. مضامین اصلی عبارت‌اند از: الگوهای عشق‌ورزی (شامل ۲۷ مضمون سطح دوم)، سرگردانی میان بیم و امید (شامل ۵ مضمون سطح دوم)، دوست‌داشتن منطقی (شامل ۳ مضمون سطح دوم) و درنهایت دگرگونی کردارهای عاشقانه (شامل یک مضمون سطح دوم). مسیر تحول الگوهای عشق‌ورزی بدین‌گونه است که هرچه از گذشته و رفتارهای سنتی و محدود دور می‌شویم، کردارهای عاشقانه، سیالیت، ناپایداری، تعدد و تنوع بیشتری پیدا می‌کنند.

تعدد و تنوع الگوهای عشق‌ورزی از گذشته به سمت جامعه معاصر به نفع ناپایداری، فردیت، تشخیص‌بخشی و البته لذت‌جویی بوده است. این رویکرد همسو با نگاه انسان‌شناسان است که فردیت، خودمختاری و استقلال فرد را عاملی اساسی در اقبال به گونه‌های غربی عشق می‌دانند تا سلطه فرهنگ غربی (Lindholm, 2006: 6)؛ به همین دلیل می‌توان برخلاف الگوی بسیط روابط عاشقانه در جوامع سنتی در جامعه مدرن از الگوهای پیچیده‌ای که می‌توانند ذیل تبیین‌های فردگرایانه تحلیل شوند، استفاده کرد. در این باره باومن توضیح می‌دهد: در جهان فردیت‌بخشی بی‌امان انسان‌ها تنها و بی‌کس خواهان ایجاد رابطه‌اند، اما این رابطه هرگز خصلت همیشگی به خود نمی‌گیرد. روابط انسانی در جهان مدرن، شکننده و ناپایدار هستند و انسان مدرن از پیوندی به پیوند دیگر ناگزیر است: «افراد تقدیراً سیال مدرن». باومن پیوندها در جهان مدرن را به روابط در جهان مجازی تشبیه می‌کند که با فشار دادن یک دکمه، هر لحظه امکان حذف آن وجود دارد. تعریف رمانتیک عشق به این صورت که تا زمان مرگ کنار هم هستیم، از مد افتاده است. به اعتقاد باومن، عشق در جهان مدرن خصلت ناپایدار را به‌منزله ویژگی ذاتی با خود حمل می‌کند و در تبیین این مسئله به عقلانیت مدرن اشاره می‌کند: «عقلانیت سیال مدرن، ردهای سبک را توصیه و غلاف‌های فولادی را نکوهش می‌کند» (باومن، ۱۳۸۴). اولریش بک و الیزابت بک گرنشایم، هم‌نظر با باومن درباره ماهیت عشق در جامعه مدرن

استدلال می‌کنند که سنت‌ها، قواعد و رهنمودهایی که بر روابط شخصی حاکم بودند، دیگر کاربردی ندارند و اکنون افراد با سلسله بی‌پایانی از انتخاب‌ها روبه‌رو هستند که بخشی از ایجاد، تنظیم و تعدیل، بهبودبخشیدن یا خاتمه‌دادن به پیوندهایی است که با یکدیگر تشکیل می‌دهند (گیدنز، ۱۳۸۹: ۲۵۹). تأکید گیدنز نیز بر نوعی دموکراسی در رابطه عاشقانه ناب دلالت بر غلبه فردگرایی دارد. جایی که او از تساوی، سوءاستفاده‌نکردن، امکان تعیین شرایط در رابطه و پاسخ‌گویی صحبت می‌کند (گیدنز، ۱۳۸۹: ۴۳۱-۴۳۵).

یافته‌های این پژوهش تنوع الگوهای عشق‌ورزی در مقایسه با گذشته را در ایران تأیید می‌کند. هرکدام از این الگوها با ویژگی‌های متمایزی نمود پیدا می‌کند. در الگوی عشق‌ورزی سنتی، ابراز عشق در فضای عمومی ناپسند و دور از عفت است و حتی بی‌احترامی محسوب می‌شود؛ از این‌رو کردارهای عاشقانه به کنشی اسرارآمیز تبدیل می‌شوند و به پشت‌صحنه اجتماعی می‌روند. همچنین زنان بیشتر مطیع و درواقع تمکین‌کننده و ابزاری برای تأمین نیازهای جنسی مردان محسوب می‌شوند. عشق‌ورزی رمانتیک با رفتارهای عاشقانه همراه است که به شدت ابراز می‌شود. در این نوع عشق‌ورزی، ظاهر، زیبایی و درک متقابل اهمیت پیدا می‌کند و گاهی فداشدن‌های یک‌طرفه رخ می‌دهد. عشق‌ورزی بازیگرانه نمود روشن پنهان‌کاری و نداشتن صداقت است. عشق‌ورزی دوستانه نیز به معنای ارجحیت دوستی قبل از ازدواج در شکل‌گیری عشق‌ورزی است. جنبه‌های منطقی از جمله شغل، اخلاق و رفتار فرد و پدر و مادر، خوب بودن و داشتن اشتراکات موروثی و فرهنگی در عشق‌ورزی واقع‌گرایانه اهمیت پیدا می‌کند. عشق‌ورزی شهوانی با ویژگی‌های تمرکز عاشق بر معشوق، حس مالکیت بر معشوق و نیاز جنسی شدید ظهور پیدا می‌کند. درمقابل عشق‌ورزی فداکارانه با ایثارگری در مقابل همسر و تحمل سختی‌ها و دردها برای او مشخص می‌شود. اولویت‌دادن به رضایت عاطفی همسران، ابراز علاقه با گرفتن هدایا، ابراز مستقیم علاقه و عشق و همفکری در نداشتن علاقه متقابل و سایر مسائل، ویژگی‌های بارز متمایزکننده عشق‌ورزی ناب با سایر الگوهاست و درنهایت عشق‌ورزی سیال حاکی از نوعی ناپایداری در روابط، گذرا و تفننی بودن آن، اهمیت یافتن پول، شکل‌گیری بازی در روابط افراد، تجربه‌های رابطه جنسی فرازناشویی و شکل‌گیری روابط مجازی ناپایدار است که الگویی نوین از عشق‌ورزی را رقم زده است.

پیشنهادها

به اعتقاد محققان با وجود تحقیقات متعدد انجام‌شده در موضوع عشق هنوز نقاط تاریک ولی تعیین‌کننده‌ای در فهم ماهیت اجتماعی روابط عاشقانه در جامعه ایران وجود دارد. محققان برای غنای این بحث انجام پژوهش‌هایی را در حوزه‌های زیر لازم می‌دانند:

۱. براساس نظریات مطرح‌شده عواملی که سبب «ایجاد عشق» می‌شوند با عواملی که به «ماندن در عشق» می‌انجامند، متفاوت هستند. به‌نظر می‌رسد پژوهشی مستقل با رویکردی انسان‌شناختی و بین‌نسلی پاسخ‌های ارزشمندی به همراه داشته باشد.
۲. مرور تاریخی و در سطح نظری از تاریخ و تحولات عشق در جامعه ایران در دستیابی به فهمی از ناخودآگاه جمعی جامعه ایران درباره عشق کمک خواهد کرد. مسئله‌ای که توان تبیین‌کنندگی تناقض‌های نگرشی و رفتاری در روابط عاشقانه در جامعه را هموار خواهد کرد.
۳. مطالعات اخیر بر اهمیت جذابیت جسمانی در عشق تأکید داشته‌اند. به‌نظر می‌رسد پژوهش درباره گروه‌های خاصی که به دلایلی توانایی فیزیکی یا جذابیت جسمانی خود را از دست داده‌اند و در رابطه عاشقانه قرار دارند، فهم عمیق‌تری از عشق در روابط انسانی به‌دست می‌دهد.

منابع

- آرمسترانگ، جان (۱۳۹۳). *شرایط عشق فلسفه صمیمیت*. ترجمه مسعود علیا. تهران: ققنوس.
- احمدی، زهرا (۱۳۹۲). روایت‌شناسی عشق در صفحات فیس‌بوک. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*. رشته مطالعات فرهنگی. دانشگاه علم و فرهنگ، دانشکده علوم انسانی.
- اسلامی، مریم (۱۳۹۱). مقایسه میزان رضایت زناشویی، شادکامی و ابعاد عشق در طول چرخه زندگی خانواده. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرودشت. دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.
- امیدیان، مرتضی و میدانی، مرضیه (۱۳۹۴). ابعاد عشق‌ورزی در روابط رسمی و غیررسمی. *روان‌شناسی معاصر*، ۱۵۵-۱۵۷.
- بلوکی، مرجان (۱۳۹۰). بررسی رابطه عشق و بهزیستی روان‌شناختی با رضایتمندی از زندگی زناشویی. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره خانواده*. دانشگاه هرمزگان. واحد بین‌الملل قشم.
- باقریان، عاطفه (۱۳۹۲). پدیدارشناسی تجربه عشق. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد پژوهشگری علوم اجتماعی*. دانشگاه فردوسی مشهد. دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- برادشاو، جان (۱۳۸۱). *آفرینش عشق، در باب ناپایداری پیوندهای انسانی*. ترجمه عرفان ثابتی. تهران: ققنوس.
- باومن، زیگمونت (۱۳۸۴). *عشق سیال: در باب ناپایداری پیوندهای انسانی*. ترجمه عرفان ثابتی. تهران: ققنوس.
- بدیو، آلن (۱۳۸۸). *فلسفه-سیاست-هنر-عشق*. گزینش و ویرایش مقالات: مرادفرهادپور. صالح نجفی و علی عباس بیگی. تهران: فرهنگ صبا.
- پرورش، زهرا (۱۳۹۷). بررسی فرایند تحول عشق در چرخه‌های زندگی زناشویی. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره خانواده*. دانشگاه غیردولتی- غیرانتفاعی خاتم. دانشکده علوم انسانی. گروه روان‌شناسی و علوم تربیتی.
- پرویزی، نجابت (۱۳۹۶). مقایسه سبک‌های عشق‌ورزی و تنظیم هیجان در دانشجویان با و بدون نشانگان ضربه عشق. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی*. دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی. گروه روان‌شناسی.
- ثناپی، باقر، حسن‌زاده، فاطمه و جمهری، فرهاد (۱۳۹۷). اثرات رنگ‌های عشق و ویژگی‌های اقتصادی-اجتماعی بر سازگاری زناشویی. *کنفرانس ملی دستاوردهای نوین جهان*، ۱.
- حفاظی طرقله، میترا، فیروزآبادی، علی و حق‌شناس، حسن (۱۳۸۵). بررسی ارتباط بین اجزاء عشق و رضایتمندی زوجی. *مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران*، ۱۶ (۵۴).
- حیدری، آرش (۱۳۹۲). عشق، سوژکتیویته و قدرت. *فصلنامه جامعه، فرهنگ و رسانه*، ۲ (۷)، ۱۰۹-۱۲۶.

- حاتمی، غلامرضا (۱۳۸۹). بررسی رابطه مؤلفه‌های عشق با رضایتمندی زناشویی در معلمان متأهل شهر شیراز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی. دانشگاه آزاد مرودشت. دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.
- رفیعی نیا، پروین، اصغری، آرزو (۱۳۸۶). رابطه بین انواع عشق و بهزیستی ذهنی در دانشجویان متأهل. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۳(۹).
- سهرابی، بابک و همکاران (۱۳۹۰). آسیب‌شناسی پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه مدیریت اسلامی با رویکرد فراترکیب. *فصلنامه چشم‌انداز مدیریت دولتی*، ۶.
- شادرو، محمدرضا، پرستش، شهرام، محدثی گیلوایی، حسن و پاکدامن، یوسف (۱۳۹۷). ریشه‌های اجتماعی تحول مفهوم عشق در شعر ایران، بررسی جامعه‌شناختی تحول مفهومی عشق در نه دفتر عاشقانه دهه ۸۰. *جامعه‌شناسی هنر و ادبیات*، ۱۰(۱).
- صفائی، مهشید (۱۳۹۰). جوانان و عشق، تأثیر زمینه اجتماعی در مفهوم‌پردازی رابطه عاشقانه. *مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان*، ۹(۲)، ۸۱-۱۰۴.
- صفائی، مهشید (۱۳۸۸). نگرش جوانان نسبت به عشق و محبت. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات فرهنگی*. دانشگاه علامه طباطبائی. دانشکده علوم اجتماعی.
- صنعتی، نادر، چاوشیان، حسن و جهانی، الهام (۱۳۹۸). بررسی فضای مفهومی عشق در رمان‌های ایرانی عامه‌پسند و ادبی دهه ۱۳۸۰. *جامعه‌شناسی هنر و ادبیات*، ۱۱(۲).
- طالبی، ابوتراب و ویسی، سیمین (۱۳۹۱). رابطه میان عشق رمانتیک و تحقق ارزش‌های زوجیت. *مطالعات راهبردی زنان*، ۱۴(۵۶).
- طلوعی، علی (۱۳۵۰). *جامعه‌شناسی عشق*. تهران: جامعه‌شناسان.
- علی‌نژاد، سمیه، کیماسی، مسعود و شاه‌حسینی، محمدعلی (۱۳۹۸). توسعه مدل عشق به برندهای ورزشی در میان مصرف‌کنندگان ایرانی با استفاده از تحلیل‌های کیفی و کمی. *مطالعات مدیریت ورزشی*، ۱۱(۵۸)، ۲۴۳-۲۶۸.
- فرامرزی فرد، امیر (۱۳۹۱). پدیدارشناسی عشق (تحلیل پدیدارشناسی عشق و عواطف عاشقانه بر مبنای مصاحبه‌های عمیق با دانشجویان دانشگاه گیلان). *پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی*. دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- فروم، اریک (۱۳۸۶). *هنر عشق‌ورزیدن*. ترجمه پوری سلطانی. چاپ بیست‌وپنجم. تهران: مروارید.
- فرجیان، مرتضی، زاهدی مازندرانی، محمدجواد و ملکی، امیر (۱۴۰۰). مطالعه جامعه‌شناختی تحول الگوهای عشق‌ورزی در میان ساکنان متأهل شهر اردبیل (۱۳۹۸). *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۱۰(۱).
- فرح‌بخش، کیومرث، شفیع‌آبادی، عبدالله. (۱۳۸۵). ابعاد عشق‌ورزی براساس نظریه سه‌بعدی عشق در چهار گروه زوج‌های در مرحله نامزدی، عقد، ازدواج و دارای فرزند. *فصلنامه دانش و پژوهش در روان‌شناسی*، ۳۰، ۱-۲۰.

- قمرانی، امیر و جعفر طباطبایی، سمانه (۱۳۸۵). بررسی روابط عاشقانه زوجین ایرانی و رابطه آن با رضایت زناشویی و متغیرهای دموگرافیک. *تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره*، ۵(۱۷)، ۹۵-۱۰۹.
- قربانی، نیما (۱۳۹۳). عشق چیست. *رویش روان‌شناسی*، ۳(۸).
- قیصریان، اسحاق، زاهدی مازندرانی، محمدجواد، مهرآیین، مصطفی و ملکی، امیر (۱۳۹۶). مطالعه عشق از منظر روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه و زبان‌شناسی؛ ارائه یک نظریه ترکیبی. *پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی*، ۷(۲۸)، ۵۵-۸۲.
- کنعانی، امین و محمدزاده، حمیده (۱۳۹۵). تماس‌های شبکه‌ای و تجربه عشق سیال: مطالعه کیفی دانشجویان دختر دانشگاه گیلان. *فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران*، ۹(۱)، ۱۱۵-۱۴۷.
- گیدنز، آنتونی (۱۹۹۲). *دگرگونی عشق و صمیمیت*. ترجمه حسن چاوشیان. تهران: کتاب پارسه.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۹). *جامعه‌شناسی*. ترجمه حسن چاوشیان. تهران: نشر نی.
- گود، جولیوس؛ ویلیام کولب (۱۳۸۴). *فرهنگ علوم اجتماعی*. تهران: مازیار.
- گنجی، محمد، موسوی، سید کمال‌الدین و واحدیان، مرتضی (۱۴۰۰). تحولات معنایی عشق و رویه‌های کنش عاشقانه در بستر تجربه ارتباطی آنلاین. *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران*، ۱۰(۳)، ۱-۲۲.
- مختاری، زهرا، کیانپور، مسعود، آقابابایی، احسان (۱۳۹۵). مطالعه پدیدارشناسانه عشق ازدواجی در دوران آشنایی (تجربه زیسته کنشگران تازه‌ازدواج کرده شهر اصفهان از آشنایی تا لحظه عقد). *زن در فرهنگ و هنر*، ۸(۴)، ۵۱۷-۵۳۸.
- مختاری، زهرا، کیانپور، مسعود، آقابابایی، احسان (۱۳۹۷). از «عشق واقعی» به «دوست‌داشتن منطقی»: یک مطالعه پدیدارشناسانه (تجربه زیسته کنشگران متأهل شهر اصفهان)، *پژوهشنامه زنان، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*، ۹(۲)، ۷۱-۹۹.
- ملک احمدی، حکیمه، میرفردی، اصغر و مختاری، مریم (۱۳۹۸). گونه‌شناسی تجربه زیسته عشق. *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران*، ۸(۳)، ۸۳-۱۰۴.
- میرفردی، اصغر، ملک‌احمدی، مریم و مختاری، مریم (۱۳۹۹). منطق درونی عشق (پدیدارشناسی تجربه زیسته عشق). *فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی-فرهنگی*، ۸(۴)، ۹-۳۱.
- مقدس، علی‌اصغر، قدرتی، شفیعه (۱۳۹۰). بررسی نقادانه نظریه‌های جامعه‌شناسی عواطف جانانان ترنر، *تئودور کمپر و ادوارد لاولر. جامعه‌شناسی کاربردی*، ۴۲(۲)، ۱۴۳-۱۶۶.
- نیازی، محسن و فرهادیان، علی (۱۳۹۳). شناخت و طبقه‌بندی آسیب‌های اجتماعی معطوف به شبکه‌های اجتماعی با رویکرد فراترکیب. *دوفصلنامه علمی رسانه و فرهنگ*، ۹(۲)، ۲۸۱-۳۰۹.
- هنرپروران، نازنین (۱۳۹۵). مقایسه ثبات ازدواج و مؤلفه‌های عشق در دانشجویان با ازدواج سنتی و غیرسنتی دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان فارس. *ویژه‌نامه زن و جامعه*، ۱۷-۲۷.
- Zimmer, L. (2006). Qualitative meta synthesis: a question of dialoguing with texts. *Journal of Advanced Nursing*, 53(3), 311-318.
- Walsh, D., & Downe, S. (2005). Meta synthesis method for qualitative research: a literature review. *Journal of Advanced Nursing*, 50(2), 204-211

- Sandelowski, M., & Barroso, J. (2006). *Handbook for synthesizing qualitative research*. Springer Publishing Company.
- Giddens, A. (1992). *The transformatin of intimacy: sexuality, love, and eroticism in modern societies*. Stanford University Press.
- Lindholm, Ch. (2006). *Romantic love and anthropology*. boston university